

6. Левицкий А. Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография / А.Э.Левицкий. – К.: “АСА”, 1998. – 362 с.
7. Мац І. І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови) / І.І.Мац // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2003. – № 11. – С. 181-183.
8. Носенко Э.Л. Особенности речи в состоянии эмоциональной напряженности / Э.Л. Носенко. – Днепропетровск : Изд-во Днепр. ун-та, 1975. – 132 с.
9. Спивак Д. Л. Измененные состояния сознания: психология и лингвистика / Д. Л. Спивак. – СПб : Ювента, 2000. – 296 с.
10. Эйхгольц И.А. Восприятие признаков эмоциональной напряженности в спонтанной звучащей речи: на материале речи спортивных комментаторов [текст] / Эйхгольц Иван Александрович / Автореф. дисс. ...канд. филол. наук : 10.02.19. – Воронеж: ВГУ, 2008. – 20 с.
11. Яновець А. І. Психолінгвістичний аналіз дискурсу англomовного політика у стані емоційного напруження / А. І. Яновець // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 2. – Симферополь, 2011. – С. 379-384.
12. Schiffrin, D. Discourse Markers / D. Schiffrin. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 364 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. CNN Larry King Live Interview with Donald Rumsfeld. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://transcripts.cnn.com/html>. – Заголовок з екрану.
2. CNN Larry King Live Interview with First Lady Michelle Obama [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1002/09/kl.01.html>. – Заголовок з екрану.
3. CNN Larry King Live. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/kl.html>. – Заголовок з екрану.

УДК 159.964.2:316.614

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ СВІДОМОГО І НЕСВІДОМОГО В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСТІВ

Тамара Яценко
(*Ялта, Україна*)

Статтю присвячено центральній проблемі розвитку глибинної психології, що базується на психодинамічній теорії. Акцент поставлено на єдності феномену психічного в його індивідуальній неповторності; на складності взаємозв'язків між сферами свідомого і несвідомого; на системній упорядкованості психічного на всіх рівнях – структурному, енергетичному і функційному. Розкрито глибинно-психологічні особливості розвитку адаптивних характеристик психіки шляхом розширення самоусвідомлення суб'єкта.

Ключові слова: методологія, психодинамічна теорія, структура психіки, свідоме, несвідоме, передсвідоме, адаптація людини до соціуму.

Статья посвящена центральной проблеме развития глубинной психологии, основывающейся на психодинамической теории. Акцент поставлен на единстве феномена психического в его индивидуальной неповторимости; на сложности взаимосвязей между сферами сознания и бессознательного; на системной упорядоченности психического на всех уровнях – структурном, энергетическом и функциональном. В статье раскрываются глубинно-психологические особенности развития адаптивных характеристик психики путем расширения самосознания субъекта.

Ключевые слова: методология, психодинамическая теория, структура психики, сознательное, бессознательное, предсознательное, адаптация человека к социуму.

The article is dedicated to the central problem of the development of deep psychology, as based on psychodynamic theory. Accent is made on the integrity of the phenomenon of the psychic in its individual uniqueness; on difficulties of inter-relations between the sphere of conscious and unconscious; on system orderliness of the psychic on all levels: on the structural, the energetic and the functional. In the article, there are revealed deep psychological peculiarities of the development of adaptive features of mentality by way of extension of the subject's self-consciousness.

Keywords: methods, psychodynamic theory, mental structure, the conscious, the unconscious, the preconscious, adaptation of a person to social surrounding.

Вклад основного матеріалу. Діагностико-корекційний процес АСПН передбачає єдність теоретичного (методологічного, структурно-семантичного), функційно-практичного (інструментального) та енергетичного рівнів цілісної психіки. Останнє може означати нерозривний зв'язок методологічного аспекту (який окреслює межі «професійної палуби» для практичного психолога) з функційно-інструментальним ракурсом безпосередньої практичної роботи. Психодинамічна теорія пов'язана із синтезованістю практичних дій професіонала, з розумінням енергетичного аспекту психіки, який залишається поза увагою академічної психології. Енергетичний ракурс бачення та розуміння цілісного феномену психіки фактично інтегрує розуміння психічного в контексті дієвості «Ід», його життєвості в поведінці суб'єкта. На особливу увагу заслуговує вплив даної інстанції на феномен психічного в суто опосередкованих та виховавчих формах, як і питання соціалізації вираження тенденцій «Ід». Зрозуміло, що імпульси «Ід» проходять школу соціалізації через жорна цензури «Супер-Его» шляхом витіснень. Школа соціалізації включає вербалізацію та символізацію (маскування) семантики тенденцій «Ід», які суперечать нормативним цінностям (цензурі «Супер-Его»). Указані вище процеси пов'язані з формуванням такого прошарку несвідомого, як передсвідоме, яке втілює бажання «Ід» на тлі здобутої мудрості їх маскування. Символізація віддано служить усталеності енергетичної спрямованості імпульсів «Ід», які постійно стримуються опорами під контролем «Супер-Его». За таких умов можна сказати, що опори є агентами «Супер-Его» настільки ж, як і слугами несвідомого, в частині його самозбереження та забезпечення стану підкори імпульсів «Ід» соціальним вимогам. У такому феноменологічному ракурсі опори несуть у собі

не лише обслуговуючу місію, але й утілюють залежність від інших підструктур психічного («Супер-Его», «Его», «Ід»). У цьому – секрет компромісу, притаманного опорам, та їх готовності йти на поступки за умови ймовірності практичної реалізації ущемлених (витіснених) інтересів потягів «Ід» без карних санкцій з боку «Я». Чому компроміс? Це пояснюється тим, що в процесі об'єктивування витісненого неусвідомлюваного змісту завжди є ризик або покарання, або самопокарання. Останнє є полігоном для «Я» в аспекті «міряння силою» принципу задоволення з принципом реальності. Успіх цього компромісу пов'язаний з умовними цінностями, які самі по собі є результатом «вимушеної згоди» між принципом реальності та принципом задоволення, яка досягається завдяки відступам від небажаної для «Я» реальності, через процеси суб'єктивної інтеграції, що забезпечує ілюзію гармонії ідеалізованого «Я».

Повернемося до тези про єдність методологічного (теоретико-практичного), функційного та енергетичного розуміння цілісної психіки в її свідомих та несвідомих виявах у процесі психокорекції. Окреслена позиція визначає стратегію діагностико-корекційного процесу та характер інструментальних аспектів практичної роботи, як і її результативність. Приміром, якщо енергетичний аспект психіки не береться до уваги, то в процесі окремих напрямів корекції (у психодрамі чи системі Б. Хелінгера) нерідко можуть використовуватись репродуктивні прийоми «дослівного повторення», що є неприйнятним для психодинамічного (феномено-логічного) підходу. Психолог, за умов елементів репродуктивності, заблоковує можливість виявлення імперативу енергетичної потентності витіснених осередків, що управляють спонтанною активністю суб'єкта. На спонтанній енергетичній ініціації поведінки фактично вибудовується весь глибинно-психологічний процес актуалізації психологом поведінки аналізанда, що відкриває можливості пізнання логіки несвідомого (у протистоянні з логікою свідомого) через асоціативні взаємозв'язки поведінкового матеріалу, що об'єктивує зміст базальних форм захисту.

Найважливішим моментом у практиці психодинамічного підходу є те, що зазначені вище аспекти (теоретико-методологічний (структурний), функційно-інструментальний та енергетичний) існують в єдності та нерозривному взаємозв'язку, як і сфера свідомого з несвідомим.

Глибинно-психологічний процес є залежним від теоретико-методологічних засад, що впливають на: організацію діагностико-корекційної взаємодії; семантику принципів її функціонування; специфіку об'єктивування глибинних детермінант; розкриття та розуміння психологом-практиком основних закономірностей групових та індивідуально-неповторних змін феномену психічного учасників глибинного процесу; розуміння структурно-динамічних аспектів (у їх статичі та динаміці); взаємозв'язки між свідомою та несвідомою сферами в їх єдності та асиметрії енергетичного спрямування; розуміння цілісності психічного в його вертикальних та горизонтальних взаємозалежностях та функційного навантаження кожної з цих інстанцій; розуміння *психологічних захистів* в суб'єктивно-інтегративних їх зумовленостях та об'єктивно-дезінтеграційних виявах у поведінці, що продукуються викривленнями соціально-перцептивної інформації; розуміння суперечливості феномену психічного та водночас його динамічної цілісності, що знаходить вираження в

провідних тенденціях, які, за всієї їх індивідуальної неповторності, втілюють характеристики універсальності та ієрархічної взаємопідкореності тенденції «до сили». Водночас варто відзначити, що функційним аспектам психічного притаманна спрямованість на рівновагу між конкуруючими тенденціями. Останнє можна пояснити на прикладі їзди на велосипеді: рівновагу забезпечує швидка їзда, але до певної межі – занадто швидка їзда породжує ризик падіння, як і занадто повільна. Тому конкуруючим тенденціям притаманне прагнення підтримання оптимуму, гармонії, рівноваги в їх взаємодії, навіть ціною відступів від реальності, що забезпечується *психологічними захистами* через процес *суб'єктивної інтеграції психіки*.

Нам вдалося виділити *три універсальні конкуруючі тенденції*: «до сили» та водночас – «до слабкості»; «до людей» та водночас – «від людей»; «до життя» та водночас – «до психологічної смерті». Той факт, що людина не усвідомлює їх у дискретних формах, засвідчує інтеграційну силу психологічних захистів (суб'єктивно-інтеграційну) та їх можливості вносити похибку у сприйняття реальності, що зумовлено, принаймні, двома причинами: прагненням задовольнити потреби інфантильного «Я», згідно з глибинними цінностями (основа яких закладається в едіпальний період) та створити ілюзію їх відповідності просоціальним вимогам (декларованим «Супер-Его»). Тому є підстави стверджувати, що психологічні захисти породжені (й покликані) необхідністю порятунку «Я» від дисонії (дисгармонії), що, з одного боку, стимулюється імперативністю потягів «Ід» та їх невідповідністю соціальним обмеженням, з іншого – необхідністю спрямування зусиль «Я» на просоціальні орієнтири, на успіх. Інакше кажучи, психологічні захисти зобов'язані зробити щось інше, ніж фрейдівський «вершник» – Свідоме (що перебуває на коні Несвідомого в його першородній якості). Вершнику, як відомо, довелося – невидимо для себе самого – привласнити інтереси коня (аби «лихо-тихо») та трансформувати їх у власні інтереси заради нейтралізації внутрішнього конфлікту (ущемлення інтересів Свідомого) та продовжувати рух без відчуття розбіжностей (когнітивного дисонансу) власних бажань із напрямом, заданим «конем».

Психологічні ж захисти (в їх ситуативних виявах), за своєю функційною сутністю, прагнуть надати пріоритетності інтересам свідомого та підкорити йому інтереси несвідомого, тобто перевернути окреслену вище схему «вершник – кінь». Інакше кажучи, захисти в їх психологічному спрямуванні прагнуть надати свідомому статусу «коня», на який вони б хотіли посадити Несвідоме (передсвідоме). Психологічні захисти у своїй ситуативно-психодинамічній місії покликані внести зміни до «ведучості» ролі несвідомого в контексті свідомого – тут уже «мета виправдовує засоби». А оскільки психічне включає в себе й фантазійне та ілюзорне, що відповідає просоціальній необхідності, то це розширює засоби захистів, у них стають «розв'язаними руки». Якщо вдається до згаданих образів, то фрейдівський вершник (Свідоме) в системі захистів покликаний набути сили коня (Несвідомого) та «повезти на собі» несвідоме, що є парадоксальним явищем: енергетично пустий кінь (Свідоме) прагне до «світлого майбутнього» та хоче спрямувати туди й енергетично потужного коня (Несвідоме), інтереси якого мають інше (протилежне) спрямування – «до минулого». У цьому моменті ми знаходимо витоки приреченості *психологічних*

захистів на викривлення реальності, в чому криється *глибинність місії інтегративних їх покликань* та можливостей. Свідоме («вершник»), яке претендує на роль ведучого, за своєю суттю є неенергетичним (не має біологічної енергії), тому потребує, щоб «Ід» («кінь») вдихнув (трансформував, делегував) йому частину енергії (тобто силу). Як це зробити ще й за умов їх різноспрямованості (рис. 1)?

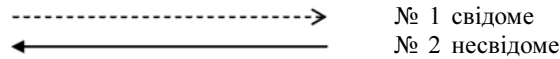

Рис. 1

Як не дивно, це відбувається і в контексті параметрів «економії»: енергія «Ід» переходить в «Его» на умовах таємної невидимої «угоди», що є поза контролем «Я», на реалізацію інтересів «Ід». Звичайно, тут окремим питанням є способи такої «вимушеної угоди» інтеграції цих двох підструктур на тлі численних витіснень, стимульованих, у першу чергу, едіпальними залежностями. Секрет цієї угоди полягає в її неусвідомленості: вона здійснюється позадосвідним шляхом, що означає імпліцитне існування. Останнє дозволяє розуміти, що є цілий блок законів, яким підпорядковується психіка, дієвість яких пов'язана з латентним рівнем. Останнє відповідає законам усистематизованості та певної автономії як від свідомого, так і несвідомого. Такі синтезуючі процеси покликані, з одного боку, примирити свідоме з несвідомим, а з іншого – не допустити їх остаточного злиття та втрати власної сутності, яка не лише енергетично зберігає різноспрямованість двох сфер психіки (свідоме – несвідоме), але й має функційні відмінності, що презентує «Модель внутрішньої динаміки психіки» (рис. 2).

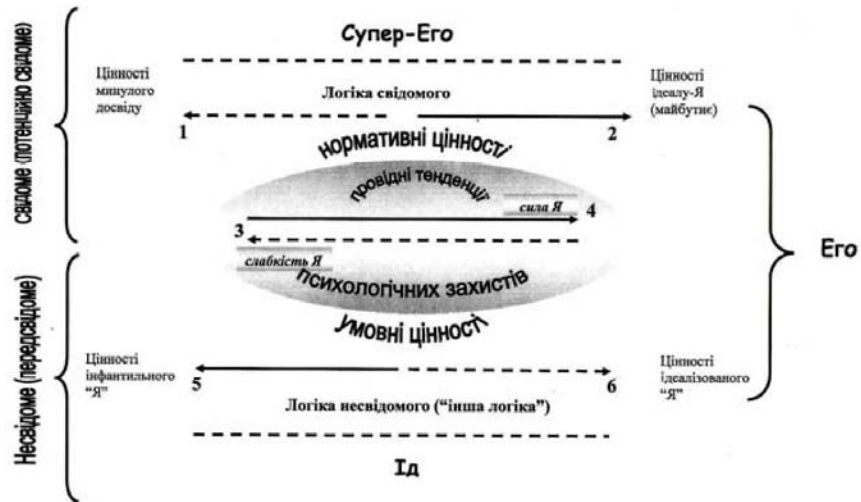

Рис. 2. Модель внутрішньої динаміки психіки

Наразі є актуальним питання про те, яка ж інстанція забезпечує підпілля цим законам єдності свідомого і несвідомого. Звичайно, це забезпечується системою психологічних захистів, яка, як видно з «Моделі внутрішньої динаміки психіки» (див. рис. 2), стосується як свідомої, так і несвідомої підструктур психіки (див. еліпс). Психологічні захисти як системне утворення оберігають можливості реалізації несвідомим власних ущемлених інтересів («незавершених справ дитинства») під прикриттям просоціальних намірів. Особлива роль у цьому процесі відводиться *захисному механізму раціоналізації*. Важливо констатувати двояку роль захистів, яку вони являють за своєю суттю: з одного боку, вони обумовлюють реалізацію інфантильних інтересів особи, користуючись просоціальними можливостями, а з іншого – «дбають» про гідність соціального обличчя «Я» (ідеалізованого «Я»), бо це, водночас, є способом реалізації глибинних цінностей. Проте, необхідно розуміти, що оскільки захисти симультанно залежні від «драм дитинства», едіпальних негараздів, пережитих особою, то їх засоби і способи надання допомоги «Я» (в досягненні соціального успіху) мають виражене інфантильне забарвлення. Тому чим більше вони розвинуті в людини, тим більше перспектив спостерігати інфантилізм такої особи. Охорона психічного благополуччя «Я» і цілісності психіки як наслідок активності системи захистів є суперечливою, оскільки на «плечах» захистів незмінно лежить необхідність забезпечення відчуття сили «Я» ілюзорними способами, що поєднується з віртуозністю та унікальністю шляхів реалізації інфантильних детермінант (під прикриттям просоціальної доцільності поведінки). За своєю суттю такі глибинно (а значить – інфантильно) бажані для суб'єкта ілюзорні «реалії» ослаблюють просоціальну спрямованість і успішність поведінки та задають тенденцію «до слабкості». Витіснена енергія, яка зберігає потенціал активності, презентує суперечливу сутність: прагне до соціальної реалізації, що пов'язано з варіативністю поведінки, і водночас залишається незмінною в орієнтації на первинні лібідні об'єкти (батьки, вихователі). Все це дає підстави ствердити, що професійне розуміння психічного в його глибинній сутності – це єдність суперечливих тенденцій у сфері свідомого та несвідомого, у їх взаємозв'язках. Приміром: свідоме «прагне» здолати несвідоме, користуючись його ж енергією; несвідоме «прагне» бути зреалізованим у своїх інфантильних інтересах, користуючись просоціальними засобами свідомого. По суті, «незавершені справи дитинства» ніколи не можуть бути завершеними (без професійної допомоги та аутопсихотерапії), що відкриває справжні перспективи для самореалізації суб'єкта.

Рис. 3. Символ «Інь-ян»

Сутність психічного в його глибинній динаміці адекватно виражає знак «Інь-Ян» (рис. 3), в якому є присутність динаміки обох інстанцій та можливості взаємопереходів.

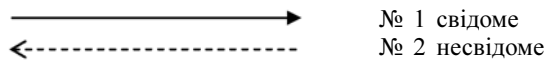

Рис. 4

Задачі соціуму наражаються на парадоксальну картину зусиль захистів з інтеграції розбіжностей в енергетичній спрямованості, що виражають стр. № 1 і стр. № 2 (рис. 4), що згодом «пунктирять» стрілку № 2, а стрілка № 1 набуває суцільності в прагненнях «до ідеалу», «до сили», «до соціального престижу». Інакше кажучи, захисти прагнуть забезпечити стр. № 1 енергетичну спроможність, оскільки це єдиний шлях зреалізувати «енергію витіснень». Таким чином, захисти змінюють ведучість позицій через розвиток когнітивного їх рівня саме в такий спосіб, щоб свідоме – стр. № 1 (див. рис. 4) набула суцільності (тобто сили, потентності), а стр. № 2 при цьому вимушено набуває пунктирності, що й означає залежність та підпорядкованість стрільці № 1 (див. рис. 4). Стр. № 1, набуваючи енергетичної автономії, втрачає з поля зору стр. № 2, як не актуальну. Цьому розмежуванню полів зору (свідомого і несвідомого) сприяє така підструктура несвідомого, як передсвідоме, що є усистематизованим, має вияв у впорядкованості енергетичної сили витіснень і їх ієрархізованості за семантично-емоційною значущістю «незавершених справ дитинства», пов'язаних, перш за все, з едіпальними залежностями особи. Передсвідомому (див. рис. 4, стр. № 2) притаманна пам'ять про отримані травми від яких захисти намагаються оберігати «Я», цьому ж сприяють і опори (як форма захисту). У вищеокреслених конфігураціях особливого значення набуває процес витіснень, коли свідоме («Супер-Его») кожного разу давало знати, «хто в домі господар», якщо імпульси (потяги) «Ід» намагались шукати шлях безпосереднього втілення в поведінку особи. У психологічних захистів є «помічники» (підручні): окрім опорів, це процеси заміщення, ідентифікація (інтроєктування) та умовні цінності. Всі названі процеси мають відношення до суб'єктивно-інтеграційних процесів, ціною відступів від реальності та компромісу. В даному контексті звернімося до кожного з цих механізмів. *Опори* покликані тримати в покорі та упередити повторні травми «нерозумних» (з точки зору вимог соціуму) імпульсів «Ід». Вони здатні «дрімати» в той час, коли енергетичний потенціал витіснень знаходить «шпаринку» для реалізації. Останнє може свідчити, що опори також оберігають недоторканість інфантильних травм, що спричинили витіснення, в той самий час вони готові слугувати прогресу інтеграції свідомої і несвідомої сфер.

Процес *заміщення* прагне зінтегрувати інфантильне минуле (витіснення) з майбутнім через пошуки реалізації (шляхом витіснень та дієвості опорів) капсульованої енергії, яка хоче знайти притулок в об'єктах, що мають схожість із первинними лібідними об'єктами, хоч би за окремими значущими якостями. В цьому процесі знову криється суперечність: з одного боку, в захисній системі знижується напруга через втілення в поведінку нереалізованих потреб, інтересів, а з іншого – створюються передумови для розчарувань та смутку у зв'язку з невідповідністю реальності очікуванням особи. Пояснення: в інтимному партнері особа шукає «батька» чи «матір», та ще й з очікуванням, що вони упередять пережиті травми у взаєминах із значущими людьми. Таким чином, взаємини (особливо інтимні), невидимо для особи, наповнені потребою власної «психотерапії», допомоги у розв'язанні незавершених справ дитинства. І найбільша біда для процесу таких взаємин полягає в тому, що в них є передумови їх руйнації: у партнера є свої інтереси, і він, можливо, й сам потребує подібної «психотерапевтичної» допомоги.

Ідентифікація – покликана здійснювати інтеграційні процеси на засадах едіпального (вимушеного) роз'єднання особи з первинними лібідними об'єктами. Цей процес схожий до заміщення, але заміщення акцентується на зовнішніх об'єктах, куди має проєктуватись тенденція лібідо, а ідентифікація ж ставить акцент на первинній едіпальній ситуації, в якій автоматично (неусвідомлювано) розв'язується («психотерапевтується») травма емоційного дистанціювання (депривації) у стосунках з первинними лібідними об'єктами (батьками) через інтроекцію їх певних рис. В цьому глибинному процесі ми можемо бачити інтегративні ознаки свідомого з несвідомим. Останнє виявляється в інтроектуванні, тобто скритому привласненні таких якостей первинного лібідного об'єкта, які пов'язані із психологічною силою. Тут заявляє про себе стр. 1 (див. рис. 4): все було б добре, проте й тут є суперечність, адже це – «та сила», від якої страждала особа в батьківській сім'ї, приміром, авторитарність, спроби гноблення, підкори, маніпулювання, обмеження свободи. Згадана суперечність виявляється в тому, що особа свідомо намагається уникати контакту з людьми, які мають згадані вище якості; підвищено чутливо реагує на утиски; декларує діаметрально протилежні цінності і, водночас, не помічає, що сама є носієм таких якостей. Більше того, особа після переживання травм, вибираючи лагідного надійного партнера у житті, згодом може виявити, що вибрала схожого до тирана – батька, від якого вже настраждалася в дитинстві. Чому? Знову – проблема глибинної самопсихотерапії: реалізуються нереалізовані бажання «віддати належне за образи», утиски (коли хотілось бути на місці караючої сторони), бажання «повернути належне» кривднику, що несвідомо визначає вибір «надійного» партнера з надією на кращі стосунки ніж були в сім'ї, а утаємничено – що «я зможу керувати». Едіпова залежність водночас вимагає, щоб поруч був первинний лібідний об'єкт (батько чи мати), в такій же мірі як і мрія про стосунки, що єднали його з батьками. Драма ж породжується дієвістю закону «вимушеного повторення», що детермінує феномен «хлибного кола» та обумовлює повтор драми, хоч і на іншому сюжетному тлі.

Умовні цінності активно пов'язані з психологічними захистами та несуть у собі суперечність, подібно до вищевказаних категорій. Їх функція полягає в тому, що вони інтегрують у собі як глибинні (інфантильні), так і нормативні цінності. Суперечність глибинних цінностей із нормативними знімається за рахунок їх «умовності», що передбачає не лише орієнтацію на підтвердження ідеалізованого «Я», але й відступи від реальності, які характеризують емотивність таких цінностей. Глибинно-інтеграційна функція умовних цінностей полягає в синтезі інтроектування рис об'єктів ідентифікації та надання їм просоціальної значущості відповідно до очікувань «ідеалізованого Я». Дезінтеграційні особливості мають вияв та зумовлені необхідністю особи захищати презентабельність, престиж, гідності свого «Я» через цінності, які мають інфантильне навантаження (зміст) та маскувати їх глибинну сутність нормативними цінностями, що активізує процеси суб'єктивної інтеграції. Таким шляхом свідоме набуває пріоритетності і ведучості, «заповнюючи пунктири» умовністю цінностей на угоду «ідеалізованому Я» та створюючи ілюзію сили. Задача ж «Я» полягає у тому, щоб, користуючись послугами захистів, пригальмовувати інтереси несвідомого та зміцнювати пріоритетність цінностей

свідомого, на основі відповідностей нормативним цінностям. Це – непроста задача! Проте, психологічні захисти спроможні створювати ілюзію відповідності поведінки особи законам її соціальної адаптованості. Інакше кажучи, психічно здорова особистість живе за моделлю, що презентовано на рис. 4, де стр. № 2 (несвідоме) втрачає свою ведучу роль (принаймні, захисти спроможні її замаскувати) як у самосприйнятті суб'єкта, так і в рефлексії іншими людьми, що й відповідає вимогам адаптації. В адаптованій людині ведучими є просоціальні мотиви, а несвідомі чинники є веденими. Виходячи із знань глибокої психології, можна стверджувати, що пунктир стр. № 2 (див. рис. 4) з'явився внаслідок витіснень (тобто дієвості захистів) на службі в просоціальних інтересів «Я» та потреб маскуванню системної впорядкованості передсвідомого, яке знаходить вираження в діаметрально протилежній спрямованості стосовно свідомого (див. асиметрію стр. № 2 та № 5, рис. 2).

Рис. 4 можна умовно розглядати як «Модель адаптованості людини до соціуму», за чим стоїть підкореність її ества (потягів «Ід») необхідності слідування соціальним реаліям (вимогам). За інших умов людина випадає із руслу просоціальної спрямованості поведінки, що порушує її адаптованість та створює ризик девіантності або ж психічних аномалій (нездоров'я) в поведінці. Користуючись і надалі мовою фрейдівських метафор, можна стверджувати, що процес адаптації – це майстерність вершника (Свідомого) привласнювати силу «кося» та спрямовувати психічну енергію у просоціальне русло. Могутній кінь (Несвідоме), маскуючи власні інтереси «Ід», не пропускає жодної можливості їх таємної, невидимої для «Я» реалізації. Для несвідомого діяльність відшукування «шпаринок» для реалізації «витіснених інтересів» є провідною (поряд із маскуванню глибинного змісту). Важливо внести уточнення: відшукування можливостей реалізації потреб, стимульованих «Ід» та табуйованих «Супер-Его», передбачає знання особливостей, законів функціонування свідомого, щоб можна було ним скористатись. Цьому процесу сприяє передсвідоме, що відрізняється від «Ід» соціальною «мудрістю», яка його єдине і, в той же, час роз'єднує із свідомим. Єдине, оскільки ця інстанція пройшла школу вербалізації на тлі провідних тез життя: «можна» – «не можна». Витісненні осередки «отримали уроки» соціального табу і затамували прагнення взяти над ним верх, тому для обох стрілок (№ 1 та № 2, рис. 4) властива тенденція «до сили» (перемоги), проте цінності, на які вони спираються, є різними, тому вони й діаметрально направлені. Осередки витіснень, які, перш за все, пов'язані з едіпальним періодом розвитку особи, проходили шлях «за вертикаллю» (вверх – до реалізації, вниз – через витіснення), що й зумовило пунктир стр. № 2 та перебування під блоком опорами глибинного змісту, а сама інстанція передсвідомого (як і «Ід») існує на латентному, скритому від свідомості, рівні. Глибоке пізнання передбачає об'єктивування усталених, інваріантних характеристик психіки, які є супровідними психологічним деструкціям, що породжуються різнонаправленістю тенденцій двох системних утворень психіки: свідомого та несвідомого (передсвідомого). Реалізація ж «приглушених» витісненнями потягів Ід (намірів несвідомого) пов'язана з їх системною впорядкованістю, яка заявляє про себе в «іншій логіці», порівняно із логікою свідомого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы / Пер. с англ. – М.: Педагогика, 1983. – 144 с.
2. Фрейд З. Психология бессознательного / Под ред. А. М. Боковикова, С.И. Дубинской. – М.: ООО «Фирма СТД», 2006. – 447 с.
3. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.
4. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 679 с.
5. Яценко Т. (у співавторстві). Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції: Підготовка психолога-практика: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2008. – 342 с.

УДК 81'23

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ
КОМУНІКАТИВ В ГЛИБИННО-КОРЕКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Тамара Яценко (Ялта, Україна)
Олександра Педченко (Черкаси, Україна)
Ольга Овчаренко (Черкаси, Україна)

У статті порушено проблему аналітико-семантичного опрацювання емпіричного матеріалу діагностико-корекційного процесу глибинного пізнання психіки в її цілісності. Аналіз спирається на знання психодинамічної теорії (і відповідної методології), як і розуміння інструментально-методичних особливостей процесу глибинного пізнання. Заявлена тема стосується передусім професійного самоаналізу, а також може бути формою супервізії.

Структурно-функціональний аналіз передбачає адекватне проникнення в процесуально-семантичний бік здійснення процесуальної діагностики (в єдності з корекцією) в діалогічній взаємодії психолога з протагоністом. Аналіз комунікатив здійснено на прикладі стенограми психоаналітичної роботи з використанням малюнку М. Реріха «Мадонна Лаборіс».

Ключові слова: глибинне пізнання, структурно-функціональний аналіз, психоаналітична робота, процесуальна діагностика.

В статтє ставитєя прѡблєма аналитико-семантической обработки эмпирического материала диагностико-коррекционного процесса глубинного познания психики в ее целостности. Анализ опирается на знание психодинамической теории (и соответствующей методологии), как и понимание инструментально-методических особенностей процесса глубинного познания. Заявленная тема относится прежде всего к профессиональному самоанализу, а также может быть и формой супервизии.

Структурно-функціональний аналіз передполагає адекватне проникновение в процесуально-семантическую сторону процесуальної